

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino
vred in v Mariboru z
pošiljanjem na dom
za celo leto K 4.—
za pol leta „ 2.—
za četrť leta „ 1.—

Naročnina se pošilja
upravnistvu v tiskarni
sv. Cirila, koroške
ulice št. 5. List se
pošilja do odpovedi.

Deležniki katol. tis-
kovnega društva do-
bivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Posamezni listi dobé
se v tiskarni in pri
gospodu Novak-u na
velikem trgu po 10 h.

Rokopisi se ne vra-
čajo, neplačani listi
se ne sprejemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice,
če se natisne enkrat,
po 15 h, dvakrat 25 h,
trikrat 35 h.

Inserati se sprejemajo
do srede opoldne.

Štev. 12.

V Mariboru, dne 22. marca 1900.

Tečaj XXXIV.

Nemcem nadvlado, Lahom življenje, Slovanom smrt!

Te besede ima avstrijska vlada zapisane na svojem praporju, ki ga pa noče razviti, ker bi se takó nasprotje osnovnih zakonov in pa vlade, ki je ima izvrševati, pokazalo preočito, kar pa vendar ne gre. Zatrjujejo sicer ministri in njih uradniki pri vsaki priliki, da le «iščejo pravice», da si za jedna-kopravnost glave belijo, ali dejanja njihova so besedam ravno nasprotna, in gorje tistemu, ki hoče izvrševati dejanski, kar zakoni za-htevaajo, in kar se z visokih mest slovan-skemu narodu navzdol pravi. Ves naš vladni organizem je spaček, je zrastek dveh teles, katerih prvo le govori in je pošteno ko an-gelj, drugo pa dela in je skrajno zlobno. Slo-vani smo sicer v Avstriji, kakor zgodovina uči, okusili pravicoljubnosti še presneto malo, ali tako hudo, kakor danes, pa nam še ni bilo. Kadar zakon Slovanu govori v narodno korist, stavi, kar hočeš, takrat ne velja, pač pa v polni meri svojih posledic, kadar se da zasukati zoper njega. To dvojno postopanje je v Avstriji danes načelno; začelo se je od zgoraj ter se sistematično širilo navzdol in je v avstrijskem nemškem narodu, izvzemši menda oni del preprostega ljudstva, ki biva daleč od trgov in mest, moralne nazore o pravičnosti do Slovanov razrušilo popolnoma. Kam bo to dovedlo, sam Bog ve. To preiskovati, tudi naj ni naša naloga; ampak tokrat le hočemo z nekaterimi dogodki zadnjih dni pokazati, da je res, kar trdimo, ob enem

pa čitatelje z našim narodnim vprašanjem malo bolj seznaniti.

Na Tirolskem živi poleg Nemcev, katerih večina znaša nekaj manje nego dve tretjini, 384.000 Lahov. Ti imajo svoj laški gimnazij, svojo laško realko in po eno možko in žensko laško učiteljsko. Te štiri šole pa niso menda paralelke, ampak samostalni zavodi; učni jezik je vseskozi laški, nemščina le predmet, ki se uči po par ur na teden. Samo od sebe se razume, da so tudi ljudske šole čisto laške; v njih nemščina še predmet ni; ljudski učitelji sami ne znajo družega jezika ko laškega, in le tu in tam se najde kateri, ki par besed nemški lomi. Za vse laške šole skupaj je nastavljen poseben laški deželni šolski nad-zornik, ki je domače gore list, in se ima le pečati z laškimi šolami; odveč je omeniti, da so tudi okrajni šolski nadzorniki sami Lah. Vrh tega ima ta del dežele še nekako lastno vlado; v Tridentu, največjem mestu te pokrajine, obstoji namreč laška ekspositura ali podružnica deželne vlade, kateri načeljuje vedno kak laški dvorni svetnik. Tako je tam urejeno že dolga leta, in tako je tudi danes.

Toda Lahi s tem niso zadovoljni; oni hočejo biti od Tirol popolnoma ločeni, po-polnoma neodvisni, biti toraj hočejo popol-noma samostalni. In zaradi tega že od leta 1891. poslancev v inomoški deželni zbor ne pošiljajo več. Vlada se je odtistihmal trudila, da bi obe narodnosti spravila, in lani je de-želnozborska nemška večina določila dr. Kathreina za moža, ki se ima z Lahi po-gajati. Pogajanja so se vršila marljivo, in njih dosednji uspeh je tale: Deželni zbor se

razdeli v dve narodni kuriji ali skupini, nemško in laško, katerih vsaka ima za svoje ozemlje svojo zasebno upravo; tudi z denarjem ravna vsaka samostalno; in da se jamči pra-vičnost obema deloma v takih slučajih, kjer bi si mogla s svojimi interesi priti navskriž, je določena komisija, broječa šest udov, namreč tri Nemce in tri Lahe, kateri predseduje enkrat Nemec drugokrat Lah, toda tako, da tudi njegov glas velja.

Toliko so dognala dosedanja pogajanja med obema tirolskima narodoma. Dr. Kathrein je od svojih sorojakov gotovo bil pooblaščen, koliko sme Lahom privoliti. Sklepati torej smemo, da je v toliko, kolikor smo poročali, Lahom ugodila nemška večina. Konstatujemo, da je Lahom prijenljiva.

Poglejmo na Češko, kjer so Nemci v manjšini. Oni imajo zase vseučilišče, tehniko, gimnazijev, realk, učiteljsk in ljudskih šol prej čez potrebo nego premalo, poseben de-želni šolski svet, seveda s svojimi deželnimi in okrajnimi nadzorniki, in še takozvani go-spodarstveni svet, ki se ima brigati za sredstva, povzdigujoča gmotno stanje ljudstva, je raz-deljen v češkega in nemškega, katerih vsak za se ukrepla in oskrbuje one naprave, ki služijo narodovi blaginji. Nemci tukaj razme-roma mnogo več dobrot uživajo nego Čehi sami, ki so v večini. Toda Čehi jim jih ne zavidajo dasi je slo in gre marsikaj na njih račun. Za to le en primer; do leta 1881. so Čehi imeli z Nemci skupno vseučilišče; ome-njenega leta se je ta dobro urejeni zavod izročil Nemcem, in Čehi so si morali oskrbeti novega.

Benedek in Florencije še dolgo nisem mogel pozabiti.

Listek.

Na jug!

Črtica s pota. — Avguštin Stegenšek.
(Konec.)

Zdaj pa še zadnji obisk v Florenci! Ta naj velja stolnici. V zgodovini stavbarstva je velike važnosti in je izmed največjih stavb na svetu. 140 let so jo stavili in leta 1436 na praznik Marijinega oznanjenja so jo posvetili sam papež na čast Devici Mariji. Zidana je v gotičnem slogu in je od zunaj vsa obložena z belim in črnim marmorjem; pročelje so zgotovili še-le leta 1888. Poleg pa stoji 94 metrov visok zvonik celo na prostem. Stavbeniku je dalo mesto povelje, da naj postavi stolp tako trden in močen, da bo prekosil vse, kar so jih naredili Grki in Rimljani. Obložen je gori do križa na vrhu z marmorjem in spodaj ga krasi več vrst zboknjenih podob in kipov. Kadar pa stojiš vrh kupole — vidiš križ tega velikan-skega zvonika v isti visočini, kakor stojiš sam, ali pa za spoznanje še nižje. Pot na kupolo je silno zanimiv. Znotraj je v razni višini prepasan s štirimi hodniki. Ko si dospel do prvega, se vidiijo ljudje pod Teboj v cerkvi

že precej mali, z drugega in tretjega se kaj lepo sliši ubrano petje kanonikov, ki oprav-ljajo duhovne molitve, do četrtega pa doni samo glas dečkov, ki po laški šegi spremljajo korno petje. Raz zunanji hodnik, ki se vije okoli svetilnice, uživaš čaroben razgled. Naj-bolj sem se pa čudil natančnemu in skrbnemu umetniku, ki je še v tej višini nadrobno iz-rezljaj marmornate opore, ki zaslanjajo sve-tilnico. Križ na njej je 119 metrov visoko od tal.

Notranjščina cerkve pa je nekoliko pre-temna in zato ne napravi tistega utisa, kakor bi pričakovali radi njene velikosti; dolga je skoraj 150 metrov in obok srednje ladije se spenja 66 metrov visoko nad tla. Tudi je videti prazna in revna, ker ima pri svoji ogromni prostornosti premalo oltarjev, spo-menikov in kipov.

Te opazke naj zadostujejo o Florenci. Pri toliki množini spomenikov je težko iz-brati najbolj primerne, še težje pa jih tako opisati, da se ne utruji bralec. Ko sem se poslavljaj iz Florence, sem bil ves zmučen od ogledovanja. Vesel sem bil, da sem se blizal svojemu cilju — Rimu. Najprej sem tam obiskal sv. Petra pri njegovem grobu, potem pa sem postavil šotor svojega bivanja v njegovi bližini. Čeprav pa ima Rim nepre-cenjive umetniške spomenike, na čisto lepoto

Oče in sin.

Spisal Jože Selski.

Bilo je pomladanskega jutra začetkom aprila. Solnce se je dvigalo vedno bolj in bolj v daljnem krogu na obzorju. Lesketajoča se rosa je ginila vsled gorkih solnčnih žarkov. Na jugu je tekel potok, od koder je donel na ušesa jednoličen in mučen ropot iz mlina Matije Čudaka.

Ta Čudak je bil res čuden mož, kakorš-nega niso poznali daleč okrog. Zato je pa bil znan v okolici vsakemu staremu in mla-demu. Njegov malo zakrivljen nos, na pol gola glava, ščetinaste brke, posebno pa nje-gova hoja so vzbujala pozornost vsakega, kdor ga je pogledal. Obraza je bil bolj suhega in resnega, zaradi česar se je marsikteri vkanil, ki je mislil, da je v resnici tak. A bilo je narobe. Često je bil še zelo otročji, imel je tudi del narave starih žensk, ki vedó mnogo pripovedovati o čarovnicah in tudi to vrjamejo. Kar je nekda kot solarček čital v pripovedovalnih knjigah o zmajih, čarov-nicah itd., vse to se mu je tako močno vko-reninilo v bujno domišljijo, da mu ni bilo

2. marcija t. l. je poslanec vlč. g. dr. Gregorec v državnem zboru izjavil želje štajarskih in koroških Slovencev (glej govor v zadnjih dveh številkah), katerih je v vsaki deželi ena tretjina vsega prebivalstva, tukaj 450.000, tam 120.000. Izrecno je povdarjal, da zahtevamo za se le to, kar uživajo oziroma še zahtevajo Nemci na Češkem in Moravskem, kjer so oni v manjšini; prav toliko, niti za betvico več. Kar je pravično tam, mora pravično biti tudi tukaj.

Ta šunder in ta hrup, ki so ga zagnali nemški časniki! Kakor da bi se mislilo v zemljo zaleteti najmanj deset kometov! »Tagespošta« je pisala: »Ali je še najti jednega Nemca, kateremu sramota pred tako nečuvno mislijo ne bi zagnala rudečice razljučenosti v lica? Ali je najti le še jednega, kojega duša ne zatrepeče pri misli, kako daleč je v Avstriji moralo priti, da se kdo drzne, najplemenitejšemu narodu te države kaj tacega vreči v obraz?«

Takšna je toraj avstrijskih Nemcev pravičnost do Slovanov, ki jo goji in z vsem svojim življenjem podpira vlada. Vkljub temu pa izjavljamo prepričanje, da v Avstriji prej ne bo miru, dokler ne bo ravnopravnosti. Nemci si bodo vroče glave torej že morali sčasoma ohladiti, vlada pa se spametovati, če hoče državo ohraniti.

Državni zbor.

Na Dunaju, dne 17. marca.

Živinska kuga.

Vsled pogodbe z Ogersko, katero je sklenila pretečeno leto avstrijska vlada na podlagi znanega § 14, smejo Ogri svoje okužene svinje uvažati na avstrijska tla, kakor jim je drago. S tem pa povzročajo avstrijskim prebivalcem ogromno škodo, ki znaša na milijone in milijone goldinarjev. Zategavoljo je odsek za živinsko kugo predlagal zbornici, naj zahteva od avstrijske vlade, da se ta nesrečna pogodba z Ogersko spremeni. Po poprejšnji pogodbi, ki tudi ni bila kaj posebne vredna, so se ogerske svinje smele preiskati na meji med Ogersko in Avstrijo; po lanski pogodbi pa se smejo preiskati še le na avstrijskih tleh, kamor so bile odposlane. Zatosi se torej kuga pri vožnji po Avstriji in potem zopet ob vožnji iz Avstrije na Ogersko nazaj. To je znano na Francoskem in Ruskem. In radi tega so zaprli Francozi in Rusi svojo mejo avstrijski živini. Nasledek tega je pa tudi ta, da bo cena živini zopet padla, če se ne sme iz Avstrije

izvažati v tuje dežele. To je zakrivila obstrukcija levičarjev. Kajti ko bi ne bili Nemci zadnja 3 leta v zbornici samo razgrajali, temveč pustili mirno zborovati, bi bili poslanci imeli ob sklepanju pogodbe z Ogersko priložnost, opozoriti avstrijsko vlado na to nesrečno določbo, katero je sprejela avstrijska vlada od ogerske. Za predlog odseka za živinsko kugo je govoril tudi poslanec Viljem Pfeifer, ki je omenjal škodo, katera se godi na Dolenjskem radi uvažanja okuženih svinj iz Hrvaške. Vlada je molčala pri tej za gospodarstvo tako važni razpravi; zbornica pa je sprejela soglasno odsekov predlog.

Premogarska stavka.

Socijalno politični odsek je po svojem poročevalcu dr. Fořtu sklenil načrt postave zastran dela v premogokopih. Delo naj bi trajalo 9 ur; vendar pa smejo oblastni dovoljevati tudi izjeme. V odseku so se izvolili še trije drugi poročevalci: dr. Koližer (Poljak), dr. Gross (levičar) in grof Zadvic (češki veleposestnik), ki naj do sestanka drž. zbora v mescu maju izdelajo to postavo. Premogarji še niso začeli delati; premoga še vedno primanjkuje; škoda je toraj velika; pomagati se mora. Nekateri poslanci so vlado hudo napadali, da ravno zdaj, ko bi se imela ta važna postava sklepati v zbornici, preneha državni zbor. Dr. Körber je opetovano zagotavljal poslance, da vlada le radi tega prelaga državni zbor, ker mora sklicati deželne zbore.

Prememba obrtnega reda.

Malim trgovcem in obrtnikom sta na škodo § 59 in § 60 obrtnega reda. Veliki fabrikanti smejo namreč razpošiljati svoje odposlanke (agente) z blagom po svetu. Agenti prodajajo blago, katero imajo blizu kje shranjeno, kar seve dela škodo malim trgovcem. Ta dva §§ naj se torej po predlogu obrtnega reda spremenita in da se taka prodaja zabrani. Socijalni demokrati so se tej spremembi vstavljali, ker bi to židovsk-m kapitalistom škodovalo. Obravnava še ni končana.

Volitve v delegacije.

Te volitve so se letos že zgodaj izvršile; druga leta se je to godilo še le pozneje. Radi tega je poslanec dr. Hoffmann v imenu nemških narodnjakov ugovarjal. Nekateri poslanci se namreč bojé, da vlada sploh ne bo sklicala letos več državnega zbora, ker so te volitve dovršene. A ministerski predsednik je zagotavljal, da se delegacije volijo le radi tega, da sklenejo pravočasno svoj proračun za prihodnje leto, ki se potem vzame

zopet v državni proračun za Avstrijo. Izmed Slovencev je izvoljen (za Kranjsko) g. Vencajz; njegov namestnik je dr. Krek. Po vseh drugih deželah, koder prebivajo Slovenci, so izvoljeni sami narodni nasprotniki; za Štajersko n. pr. grof Stürgkh in Mosdorfer, nam. dr. Pommer.

Interpelacije.

Poslanec dr. Ferjančič je interpeliral, zakaj višje sodnije ne izdelujejo svojih sodnijskih odlokov v slovenskem jeziku; posl. Žičkar, ali hoče vlada z ozirom na izgrede 9. in 10. avgusta 1899 poddržati celjsko policijo, poslanec Einspieler zavoljo zaplenjenega »Mira«, ki je dokazal, da vladni zastopniki postopajo sovražno nasproti kmetijski zadruzi na Koroškem.

Politični ogled.

Državni zbor je ministerstvo poslalo na dom. Zdaj pride na vrsto predvsem nadaljno pogajanje Čehov in Nemcev ter zborovanje deželnih zborov. V ravnokar dovršenem zborovanju državnega zbora je bilo za Slovence najveselejše, da smo videli svoje poslance tesno ob strani naših čeških bratov. Štajarski državni poslanci slovenske narodnosti so se v tem zasedanju tudi pridno gibali. Govorili so, predloge in vprašanja stavili ter menda tudi za kulisami kaj storili.

Deželni zbor štajarski je na dan 26. marca sklican na zborovanje. Brezdvomno se bodo naši slovenski poslanci udeležili zborovanja. Razpravljalo se bo o proračunu, in našim poslancem se bo nudila pri vsaki točki priložnost, da kažejo, kako so se Slovincem prikradale pravice. Uverjeni smo, da bodo naši poslanci bivali neopretrgano v Gradcu ter storili svojo dolžnost.

Kranjske pasje duše. Kranjski liberalci postajajo vedno bolj divji in besni. Iz njihovih ust in glasil ni več lahko drugega slišati nego psovke, kakor jih rabijo pri nas le najbolj umazani pobalini. Napadajo pa vse, kar ne trobi v njihov rog in zabavljajo proti vsemu, kar ni delo njihovih rok. Pred kratkim je glavni liberalni list z lažmi surovo napadel — celo papeža, moža torej, ki ga občuduje in spoštuje ves svet. »Slovenski list« je krstil te stekle liberalce za pasje duše.

V Nemčiji zahteva večina državnega zbora, da se uvede lex Heinze, to je zakon, ki omeja prodajo nesramnih spisov, podob in kipov. Liberalci in socialdemokrati so začeli proti predlogu obstrukcijo in dosegli, da se je razprava za nekaj časa odložila. Zastopniki veleposestva zahtevajo, da se prepove

mogoče izruti teh praznostij in vraž iz glave, kljub vsemu trudu. Ko mu je nekoč zbolela žena, dal jo je po gospodu župniku spovedati. Po dokončani spovedi so se še nekaj časa pogovarjali o tem in onem, in govorica je prišla tudi na zvonik farne cerkve, kateremu je veter zlomil zlato jabolko in križ na vrhu. Matiji pa to ni hotelo prav v glavo, in je rekel gospodu župniku: »Vejo kaj, gospod? Morebiti je pa to storil tisti, ki je »lintvora« jezdil.« »Tako je, tako,« mu pritrdi gospod župnik smeje se s vsemi, ki so to slišali.

Matija je imel tisto jutro mnogo dela v svojem mlinu, presipaval in meril je moko, pri tem pa je zmirom mislil — prišteval se je zelo pametnim — kako naj sestavi stroj, ki bode mlél brez vode, ki ga tudi ne bo treba goniti človeškim rokam. Tuhtal je in tuhtal, pri tem se tudi polglasno s seboj pogovarjal in premotrival, kako in s čim bo treba najprej začeti, da bi bilo boljše. A kmalu je uvidel, da si mora najeti pomočnika, da bo šlo delo hitreje od rok. Ta sklep je v trenutku v njem dozorel, da hoče iti prosit Šimona Ročnega, svojega drugega sosedu sina, ki je šel kakih trideset let. Šimon mu je takoj obljubil, da hoče ustreči njegovi prošnji opominjajoč ga ob enem, naj ne troši denarja, ako ni popolnoma uverjen, da se mu stvar posreči.

»Zagotavljam Te, Šimen,« dejal je Matija, »ko bi ne bil o uspehu prepričan, škoda bi se mi zdelo besed in podplatov, kolikor sem si jih ogulil gredeč k Tebi.«

»Bog daj,« odgovori Šimon, »da bi nama bilo mogoče zgraditi kaj takega, kar bi Ti na lahkem služilo denar.«

»Veš kaj, Šimon, ker sva sama, hočem Ti nekaj razkriti, na kar že dolgo mislim in kar sem dosihdob še popolnoma prikrival. Ti si prvi, ki boš to izvedel, ker vem, da bi se mi ljudje po krivem brez vsega pravega vzroka posmehovali, kakor se to večkrat zgodi. Saj veš, kakšen je svet. Enkrat sem slišal praviti, da daje cesar takim podjetnikom podporo, ki hočejo kaj umetnega in novega sestaviti, a sami nimajo dovolj evenka. Morebiti . . . Ne bom Ti dalje pravil, ker si že tako najbrž uganil, kaj mi je na misli.«

Šimonu je zaigral smeh okoli ust misleč si, da je Matija še vedno stari Čudak. Ker včasih je imel ta mož naklepe in misli, ktere je smatral zelo duhovitim in pametnim, a bile so pogosto puhle in naravnost smešne. Zamolčati pa ni mogel ničesar, četudi je tu in tam sam spoznal, da je vse njegovo besedičenje prazno in brez vsakega jedra.

»Premožen nisem,« nadaljeval je Matija, »še dolgov imam celo kopico, da me prihajajo upniki večkrat na teden, včasih tudi po več

en dan terjat za dolg. Redkokrat morem tega in onega potolažiti z obrestmi, glavnica se pa pri tem nič ne krči. Zaslužiti ne morem dovolj, ker so že kolesa potrta zunaj v žlebi in znotraj v mlinu; sploh je moja mlinska uprava bolj na slabo stran. Popravljati ne utegnem sam vsega naproti, novega si pa ne morem priskrbeti. Moji sinovi se mi upirajo, kadar jih opominjam k delu; najprijadnejši izmed njih, Juri, pa je moral lani k vojakom na tri leta v bližnje mesto. Sicer ima samo pet ur hoda domu, a dosedaj še ga ni bilo na dopust, najbrž pride o binkošti. — Predolgo se mudim. Kdaj mi prideš pomagat Šimon?«

»Prihodnji teden v pondeljek; zdaj še moram drugim ustreči, ki so me prej naprosili.« — »Dobro, dobro! Srečno!« (Dalje.)

Žena je poslala po zdravnika za svojega moža, ki je bil nevarno bolan. Ko zdravnik stopi v izbo ter bolnika od daleč pogleda, zmaja z glavo ter reče proti ženi: Z bolnikom je že pri kraju, je že mrtev. Ko bolnik to sliši, se vspne po koncu ter reče zdravniku: Gospod, popolnoma še nisem mrtev. Njegova žena se pa razkači nad temi besedami, in vsa jezna zgrabi za metlo in jame udrihati po moževi glavi ter kriči nad njim: »Ali mi ne boš tiho, neumnež ti. Bodo vendar gospod zdravnik bolje vedeli kakor pa ti.«